

HỘI THẢO

HIỆN ĐẠI HÓA THƯ VIỆN

HUẾ 18-20 Tháng Sáu 2003

FESAL

LIÊN HIỆP THƯ VIỆN
CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHU VỰC PHÍA NAM

Hiện đại hóa thư viện là đề tài hấp dẫn nhất đối với tất cả những ai đang công tác trong ngành thư viện, bởi rằng chưa bao giờ ngành thư viện được nâng cao vai trò cũng như được đầu tư về mọi mặt một cách “ồ ạt” như hiện nay. Chính điều này đã và đang gây không ít bối rối cho cán bộ thư viện nhất là cán bộ làm công tác quản lý. Nhằm mục đích chia sẻ những kinh nghiệm trong tiến trình hiện đại hóa thư viện, Liên hiệp thư viện các trường đại học khu vực phía Nam đã kết hợp với Lãnh sự quán Hoa Kỳ tại TP. HCM., trường ĐH. Khoa học Huế với sự tài trợ của Công ty Văn hóa phẩm Phương Nam và Công ty Tin học Lạc Việt tổ chức hội thảo **“Hiện đại hóa thư viện – Workshop on Library Modernization”** tại trường ĐH. Khoa học Huế từ ngày 18 – 20 tháng 6 năm 2003.

Hội thảo đã quy tụ 98 cán bộ thư viện đến từ các trường đại học miền Trung và Tây nguyên như: ĐH. Đà Lạt, ĐH. Tây Nguyên, ĐH. Thủy sản Nha Trang, ĐH. Sư phạm Quy Nhơn, ĐH. Đà Nẵng, ĐH. Huế, ĐH. Sư phạm Vinh, vv... cùng các thư viện công cộng từ tỉnh Bình Thuận đến Nghệ An. Tuy hội thảo chỉ diễn ra trong ba ngày nhưng những vấn đề được các báo cáo viên trình bày cũng như nhiều ý kiến thảo luận đã

biến hội thảo thật sự là diễn đàn mà cán bộ thư viện tham dự có thể bày tỏ những thắc mắc, trăn trở của bản thân để chia sẻ những quan điểm chung, riêng với bao đồng nghiệp khác về hiện đại hóa thư viện, tất cả đều nhằm đạt tới một mục tiêu chung là nâng cao hiệu quả phục vụ, đáp ứng mọi nhu cầu thông tin của độc giả.

Tiến sĩ Sharon H. White, Phó Tổng lãnh sự quán Hoa kỳ tại thành phố Hồ Chí Minh chào mừng hội thảo bằng một câu hỏi thật gần gũi “*Thư viện là gì? – What is a library?*”. Tuy nhiên, để trả lời cho câu hỏi này lại không đơn giản khi mà thư viện ngày nay đang đứng trước hai thách thức là **tiếp cận và tổ chức thông tin**, chúng lại phải đi đôi với nhau như hình với bóng vì để tiếp cận thông tin trong khu rừng “Internet” thì thư viện cần phải tổ chức để thông tin dễ dàng được tìm thấy, mặt khác cũng đòi hỏi việc tổ chức này không hạn chế sự tiếp cận mà càng làm tăng nguồn tài nguyên thông tin. Thư viện không còn là khái niệm đơn độc mà là hệ thống thư viện hoặc sự liên thông giữa các thư viện, do đó cán bộ thư viện cần phải gặp gỡ đồng nghiệp, chia sẻ ý tưởng, củng cố quan hệ nghề nghiệp chuyên môn cho việc hợp tác trong tương lai. Một thông điệp khá thú vị “*..mỗi ngày một người bạn...*” cho mỗi thành viên tham dự hội thảo với ý nghĩa của sự hợp tác liên thông. Thư viện chúng ta sẽ vượt qua những thách thức của thời đại, khẳng định vai trò thư viện trong quá trình phát triển của xã hội.

Mở đầu hội thảo, Bà Nguyễn Thị Ngọc Thuần, Vụ trưởng Vụ Thư viện - Bộ Văn hóa Thông tin nhiệt liệt chào mừng và hoan nghênh Liên hiệp thư viện các trường đại học khu vực phía Nam đã có sáng kiến tổ chức hội thảo **Hiện đại hóa thư viện**, một trong những vấn đề quan trọng nhất của ngành thư viện hiện nay. Trong phần tham luận của mình, Vụ trưởng đã khái quát tình hình thực tế của ngành thư viện nước ta, đặc biệt chú trọng nội dung “*Quản lý nhà nước về hoạt động thư viện ở Việt Nam*”. Để tăng cường sự quản lý của nhà nước và đảm bảo cho sự nghiệp thư viện Việt Nam phát triển theo đúng

hướng của Đảng và nhà nước đề ra, phù hợp với xu thế chung của thế giới, đặc biệt để các thư viện đáp ứng tốt yêu cầu công nghiệp hóa - hiện đại hóa đất nước, nhà nước đã ban hành Pháp lệnh thư viện. Pháp lệnh này đã xác lập những nguyên tắc cơ bản về tổ chức và hoạt động của thư viện Việt Nam; xác định quyền và trách nhiệm của các tổ chức, cá nhân trong hoạt động thư viện; nhiệm vụ và quyền của người làm công tác thư viện; trách nhiệm và chính sách của nhà nước đối với thư viện. Pháp lệnh thư viện được ban hành có ý nghĩa hết sức to lớn, chính là cơ sở pháp lý quan

trọng để đảm bảo cho sự nghiệp thư viện Việt Nam phát triển theo hướng hiện đại hóa, đáp ứng với yêu cầu xây dựng đất nước trong thời kỳ mới. Tuy còn một số hạn chế nhất định nhưng Thư viện ngày càng được quan tâm đầu tư, xây dựng và từng bước hiện đại hóa trong thời gian qua. Với tư cách là người đứng đầu ngành thư viện Việt Nam, Bà Vụ trưởng Nguyễn Thị Ngọc Thuần đã cho hội thảo hiểu rõ hơn nữa về một số định hướng phát triển thư viện và tăng cường quản lý nhà nước trong lĩnh vực thư viện, nhằm thực hiện việc hiện đại hóa thư viện - mục tiêu của ngành thư viện nước ta trong hiện tại và tương lai. Điều này càng có ý nghĩa đặc biệt và hoàn

toàn phù hợp với chủ đề hội thảo **“Hiện đại hóa thư viện viện”**.

Ở mỗi quốc gia, Thư viện quốc gia luôn là đầu tàu cho ngành thư viện. Thư viện quốc gia có vai trò chủ đạo trong việc thống nhất chuẩn nghiệp vụ cho thư viện cả nước. Do đó, trong tiến trình hiện đại hóa thư viện Việt Nam, Thư viện Quốc gia Việt Nam cần phải có những định hướng đúng đắn, phải giải quyết các vấn đề khó khăn từ hệ thống thư viện công cộng cho đến hệ thống thư viện đại học trên phạm vi cả nước. Ông Phạm Thế Khang, Giám đốc Thư viện Quốc gia Việt Nam với tham

luận **“Vài suy nghĩ về hướng phát triển của mạng lưới thư viện trường đại học và thư viện tỉnh”** đã đưa ra một số định hướng phát triển cho các hệ thống thư viện, nhưng sự phát triển ở đây phải dựa trên những yêu cầu chung là: **“Thống nhất, chuẩn hóa, chia sẻ, hội nhập”**. Thống nhất trong chỉ đạo nghiệp vụ; Chuẩn hóa nghiệp vụ theo tiêu chuẩn quốc tế (vì mục tiêu chiến lược và lâu dài), cụ thể như: sử dụng khung phân loại DDC, biên mục theo AACR2, MARC 21; Chia sẻ trên tinh thần hợp tác, trong bổ sung nguồn lực thông tin, mượn liên thư viện, biên mục tập trung, thực hiện các dự án quốc tế,...; Tiến đến hội nhập, tích cực xây dựng trang chủ thư

viện, kết nối Internet, tham gia các tổ chức thư viện thế giới, sự tiếp cận này sẽ mở ra nhiều triển vọng tốt đẹp cho ngành thư viện nước ta. Theo ông Phạm Thế Khang **“giả như Hội Thư viện Việt Nam được thành lập thì tuyệt vời biết bao, đây chính là uy tín, là vị thế của sự nghiệp thư viện Việt Nam trên trường quốc tế mà chúng ta không thể lần nữa mãi”**.

“Từ quản lý tư liệu đến quản lý tri thức” là bài tham luận mang tính tổng hợp nội dung chương trình hội thảo được Ông Chủ tịch FESAL trình bày. Diễn giả khái quát tiến trình phát triển thư viện thế giới so sánh với hiện trạng Việt Nam và đề cập hai vấn đề quan trọng hiện nay là hiện đại hóa thư viện truyền thống và xây dựng thư viện điện tử.

Đại biểu tham dự hội thảo đã có thể chia sẻ nhiều kinh nghiệm trong việc thực hiện hiện đại hóa thư viện qua các bài tham luận của nhiều chuyên gia thư viện đến từ Hà Nội, Huế, Đà Nẵng và thành phố Hồ Chí Minh. Nội dung tham luận hầu hết xoay quanh các vấn đề mang tính thời sự đối với ngành thư viện nước ta hiện nay.

Ứng dụng tiêu chuẩn nghiệp vụ mang tính quốc tế

Ngành thư viện nước ta đã đưa ra yêu cầu chung là Thống nhất, chuẩn hóa, chia sẻ và hội nhập. Vậy để thống nhất và chuẩn hóa thì chúng ta phải làm gì khi mà cả nước còn chưa có những tiêu chuẩn chung, tiêu chuẩn chung của chúng ta nếu có lại cần phải phù hợp với tiêu chuẩn chung của cộng đồng thư viện thế giới thì mới có thể chia sẻ và hội nhập. Để thực hiện mục đích hiện đại hóa thư viện theo tiêu chuẩn quốc tế, chúng ta cần hiểu rõ những tiêu chuẩn nào? Còn gì khác hơn là những tiêu chuẩn mà các thư viện, cơ quan thông tin trên thế

giới đã và đang sử dụng, Liên hiệp thư viện các trường đại học khu vực phía Nam đã mang đến hội thảo những nội dung cụ thể về các tiêu chuẩn nghiệp vụ mang tính quốc tế như:

- **“Biên mục mô tả với các quy tắc biên mục của khối Anh Mỹ (Descriptive Cataloguing – AACR2)”** do ThS. Lê Ngọc Oánh trình bày. Hầu hết cán bộ

thư viện đề quen thuộc với khung mô tả thư tịch theo tiêu chuẩn quốc tế (International Standard Bibliographic Description = ISBD) nhưng lại khá xa lạ với các quy tắc biên mục khối Anh Mỹ xuất bản lần thứ hai có duyệt lại (Anglo-American Cataloguing Rules, Second Edition Revision = AACR2). Bằng những kinh nghiệm của mình, thạc sĩ Lê Ngọc Oánh đã chỉ rõ những dị biệt chi tiết nhỏ nhất trong các quy định về mô tả giữa ISBD và AACR2, điều này không ảnh hưởng đến việc áp dụng chung cả hai hệ thống quy định cùng một lúc. Quan trọng hơn hết, là chúng ta cần xác định chắc chắn rằng AACR2 đã chi tiết hóa cặn kẽ, giải thích những quy định phổ quát của ISBD, giúp cho việc mô tả tài liệu giữa các thư viện ngày càng đi đến sự chuẩn hóa.

- **“Biên mục đề mục và phân loại DDC (Subject Cataloguing & Dewey Decimal Classification)”**, có thể nói đây là hai khâu hết sức quan trọng trong công việc kiểm soát thư tịch nhằm xếp tài liệu trên giá theo môn loại (phân loại), định vị và tập hợp tài liệu và thông tin theo chủ đề hay nội dung (biên mục đề mục). Trong phần

trình bày của mình, ThS. Nguyễn Minh Hiệp đề nghị nên thống nhất một cách chính xác những thuật ngữ chuyên ngành thông tin – thư viện nói chung và trong công tác kiểm soát thư tịch nói riêng, không nên nhầm lẫn như những từ địa phương mà phải xem chúng là những thuật ngữ khoa học thật sự. Sự nhầm lẫn phổ biến giữa tiêu đề đề mục và từ khóa cũng được báo cáo viên nêu ra và phân tích rõ; đồng thời xác định rõ vai trò hết sức quan trọng của tiêu đề đề mục trong công tác biên mục (cataloging) và vai trò của từ khóa trong công tác chỉ mục (indexing). Riêng về khung phân loại DDC, diễn giả đã cung cấp một cái nhìn khái quát từ lịch sử cho đến cấu trúc và nội dung DDC. Đồng thời cũng khẳng định xu thế tất yếu trong việc sử

dụng khung phân loại DDC trong ngành thư viện nước ta.

Ứng dụng công nghệ thông tin

Trước đây, công nghệ thông tin được xem như một trong những công cụ hỗ trợ cho hoạt động thư viện, giảm bớt hoặc thay thế một số công việc thủ công. Nhưng đến thời điểm này, có thể khẳng định rằng công nghệ thông tin đã và đang trở thành công nghệ của thư viện, ngành thư viện Việt Nam cũng nắm bắt được xu thế phát triển song hành của thư viện và công nghệ thông tin nên rất nhiều thư viện đã tiến hành hiện đại hóa thư viện qua bước khởi đầu là việc ứng dụng công nghệ thông tin vào hoạt động. Tuy còn nhiều hạn chế hoặc khó khăn do tình hình thực tế của từng đơn vị, song mỗi thư viện cũng đạt được những thành công nhất định. Tham luận của các báo cáo viên tại Đại học Huế, thư viện tỉnh Thừa Thiên Huế đã phác họa một phần trong bức tranh toàn cảnh của ngành thư viện Việt Nam hiện tại:

- **“Tình hình nghiên cứu ứng dụng công nghệ thông tin vào công tác thư viện tại Thư viện Đại học Khoa học Huế”** đã khái quát toàn bộ quá trình thực hiện việc hiện đại hóa Thư viện Đại học Khoa học Huế.
- **“Giới thiệu trung tâm học liệu Huế”** như một Thư viện điện tử nhằm nâng cao hiệu quả phục vụ đào tạo, nghiên cứu khoa học và đặc biệt hỗ trợ cho sinh viên tự học, phát huy tính độc lập sáng tạo.
- **“Một số vấn đề về hiện đại hóa thư viện ở Thư viện tổng hợp Thừa Thiên Huế”**, nêu bật hiện trạng ứng dụng tin học tại Thư viện đồng thời cũng đề ra những định hướng cho sự phát triển thư viện trong tương lai

gần, hay nói cách khác là xây dựng một thư viện điện tử.

Xây dựng thư viện khang trang, trang thiết bị hiện đại, kho tài liệu phong phú. Một vấn đề bức thiết cũng nảy sinh, đó là công tác quản lý. Trong mọi hoạt động xã hội, con người luôn giữ vai trò quyết định sự thành bại. Do đó, trau dồi kỹ năng về quản lý ngày càng trở nên quan trọng hơn đối với cán bộ thư viện nói chung và cán bộ lãnh đạo nói riêng. Các báo cáo viên với vai trò các nhà quản lý thư viện hiện đại đã đóng góp cho hội thảo một số kinh nghiệm thực tế tại đơn vị mà họ công tác.

- **“Quản lý thư viện tích hợp số”** do ThS. Hà Lê Hùng trình bày đi từ khái

niệm Thư viện truyền thống đến thư viện điện tử/thư viện số, bên cạnh đó là sự thay đổi về mô hình hoạt động của thư viện cũng xuất phát từ thư viện truyền thống đến thư viện hiện đại. Trong quá trình xây dựng và phát triển, đã có lúc thư viện “*bị thay thế*” bằng nhiều tên gọi khác như trung tâm thông tin tư liệu hay trung tâm học liệu thay vì chỉ đơn giản là thư viện của một trường đại học hay một viện nghiên cứu mà thôi. Về thực chất, hình thức, quy mô và trang thiết bị được hiện đại hóa theo sự phát triển của khoa học công

nghệ nhưng vẫn hướng đến một mục đích không đổi đó là kết nối *độc giả với thông tin mà họ muốn có*. Vậy chỉ cần hai chữ “Thư viện” vừa mang tính truyền thống vừa hiện đại cũng đã mang đầy đủ ý nghĩa, phản ánh đúng đắn nhất vai trò của nó trong sự phát triển xã hội.

- **“Một số vấn đề về tổ chức quản lý thư viện”** do ThS. Nguyễn Huy Chương trình bày những kinh nghiệm

trong thực tiễn quản lý tại Trung tâm thông tin và thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội, về công tác tổ chức, cơ sở vật chất, nhân lực. Đồng thời đề ra các giải pháp chính trong quá trình thống nhất chuyên môn, thực hiện tự động hóa và cung cấp các dịch vụ thông tin.

- **“Thực tiễn áp dụng các giao thức chuẩn vào công tác quản lý thư viện ở Việt Nam”**, trình bày một số ý kiến về các chuẩn MARC, MARCXML, Z39.50, ISO 10106/10161... và thực tế áp dụng trong thời gian qua tại một số thư viện sử dụng phần mềm quản lý thư viện của công ty Tin học Lạc Việt. Giúp cán bộ thư viện mở rộng kiến thức về công nghệ thông tin.
- **“Liên thông thư viện”** do ThS. Đoàn Hồng Nghĩa trình bày. Liên thông thư viện đã trở thành một nhu cầu bức

thiết hơn bao giờ hết trong mỗi quốc gia, khu vực và trên toàn thế giới. Chỉ có liên thông chúng ta mới khai thác và sử dụng được tất cả tiềm năng thông tin – tri thức của nhân loại. Biến thông tin thành nguồn nhân lực để phát triển kinh tế của mỗi quốc gia, điều này từ những nước giàu có cho đến những nước đang phát triển đều có cơ hội ngang nhau, miễn là chúng ta biết ứng dụng những thành tựu công nghệ

tiên tiến nhất để khai thác và sử dụng một cách hiệu quả các nguồn thông tin vô tận. Trong điều kiện chưa phát triển cao và kinh phí hạn chế như ngành thư viện nước ta hiện nay, nếu áp dụng ngôn ngữ XML và các dịch vụ web để liên kết các nguồn dữ liệu độc lập là điều hết sức khả thi, bởi vì giải pháp này đòi chi phí thấp, và cho phép trao đổi thông tin giữa các nguồn khác nhau bằng các kỹ thuật khác nhau.

Sử dụng tiêu chuẩn nghiệp vụ thư viện quốc tế, ứng dụng thành tựu công nghệ thông tin, trau dồi kỹ năng quản lý thư viện điện tử hay nói cách khác là *hiện đại hóa thư viện*... không ngoài mục đích thỏa mãn mọi nhu cầu thông tin cho độc giả. Tuy nhiên, nếu chúng ta có xây dựng và tổ chức thư viện thật hiện đại nhưng không thu hút được người sử dụng thì sẽ là

một sự lãng phí đáng trách. Do đó, cán bộ thư viện cần lãnh hội quan điểm “*độc giả cũng là khách hàng*”, đã qua rồi hình ảnh những thư viện đóng và dấp dấp đầy uy quyền của những thủ thư theo cơ chế mượn - trả cứng nhắc. Cán bộ thư viện phải năng động hơn, nhiệt tâm hơn, trình độ hơn trong việc tổ chức thông tin, tiếp thị thông tin và thực hiện dịch vụ phổ biến thông tin. Tham luận “*Dịch vụ thông tin và tham khảo (Reference and Information Services)*” do Bà Dương Thúy Hương trình bày cung cấp một số kỹ năng cơ bản trong công tác tổ chức và phục vụ dịch vụ thông tin nhằm đáp ứng mọi yêu cầu của người sử dụng, đảm bảo đúng tinh thần “*thư viện không có quyền nói không với người sử dụng*”.

Sau ba ngày tham luận và thảo luận, hội thảo đã giúp đại biểu tham dự có thêm những đồng nghiệp giàu lòng yêu nghề, tâm huyết với việc đổi mới và phát triển ngành thư viện Việt Nam. Trên bước đường hiện đại hóa dù có không ít khó khăn trở ngại nhưng với sự đồng tâm hiệp lực của cả một tập thể cán bộ thư viện từ thư viện cộng đồng đến thư viện đại học nhất định thư viện Việt Nam sẽ có những tiến nhảy vọt trong tương lai. Mặc dù vẫn còn có ý kiến do dự hoặc chưa đồng tình nhưng đa số đại biểu tham dự hội thảo đã

thống nhất một ý tưởng: chỉ có đi tắt đón đầu mới có thể rút ngắn thời gian hiện đại hóa để ngành thư viện nước ta nhanh chóng hội nhập và phát triển cùng nhịp với cộng đồng thư viện thế giới.

Mặc dù vấn đề đào tạo thông tin - thư viện không bao gồm trong đề tài Hội thảo, nhưng vấn đề này đã được nhiều đồng nghiệp cùng chia sẻ, vì rằng muốn hiện đại hóa thư viện thì phải có con người được đào tạo nghiệp vụ thư viện hiện đại. Tiếc thay những cơ sở đào tạo chính quy ở nước ta hiện nay chưa làm được điều đó.

Hội thảo kết thúc sau một buổi liên hoan thăm tình đồng nghiệp.

DƯƠNG THÚY HƯƠNG ghi